

Ліпич Л. Г.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Луцький національний технічний університет,
вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, Волинська обл., Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9059-7271>

Надейко М. М.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки і фінансів економічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
вул. Академіка Степана Дем'янчука, 4, м. Рівне, 33027,
Рівненська обл., Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1011-3477>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКОВИХ ПРОЦЕСІВ

JEL Classification: G20

SECTION "ECONOMICS": Економіка

Анотація. У статті досліджено цифровізацію фінансового сектору як ключовий чинник підвищення ефективності ринкових процесів та розширення фінансової інклюзії. Узагальнено теоретичні підходи до розуміння фінансових інновацій і FinTech як деструктивних технологій, що знижують транзакційні витрати, інформаційну асиметрію та посилюють конкуренцію на фінансових ринках. Показано, що впровадження цифрових платформ, алгоритмічного кредитування, миттєвих платежів, відкритого банкінгу та необанків сприяє кастомізації фінансових продуктів, підвищенню прозорості ціноутворення й оптимізації розподілу ресурсів між заощадниками та позичальниками. Окрему увагу приділено впливу цифрових фінансів на фінансову інклюзію, зокрема на залучення мешканців віддалених територій, соціально вразливих груп і малого бізнесу до формального фінансового сектору. На основі аналізу сучасного українського досвіду розкрито роль цифрових рішень (онлайн-банкінг, BankID НБУ, «Дія», ініціатива «Power Banking», розвиток Monobank) у забезпеченні стійкості фінансової системи в умовах повномасштабної війни та масових переміщень населення. Охарактеризовано євроінтеграційний та інституційний виміри цифровізації: імплементацію підходів PSD2 та відкритого банкінгу, вплив стратегій НБУ і НКЦПФР, підтримку з боку ЄС, Світового банку, IFC. Виокремлено ключові ризики цифрових фінансів – посилення цифрової нерівності, кіберзагрози, проблеми захисту даних та відставання регуляторної бази. Обґрунтовано, що проактивна цифровізація фінансового сектору за умови адаптивного регулювання, розвитку фінансової грамотності та зміцнення кіберстійкості стає необхідною передумовою конкурентоспроможності, інклюзивного розвитку й повосного відновлення економіки України.

Ключові слова: цифровізація фінансового сектору, фінансові технології (FinTech), фінансова інклюзія, банківський сектор, ефективність ринкових процесів.

Abstract. The article examines the digitalization of the financial sector as a key factor in increasing the efficiency of market processes and expanding financial inclusion. Theoretical approaches to understanding financial innovations and FinTech as disruptive technologies that reduce transaction costs and information asymmetry and strengthen competition in financial markets are summarized. It is shown that the introduction of digital platforms, algorithmic lending, instant payments, open banking and neobanks contributes to the customization of financial products, greater transparency of pricing and optimization of resource allocation between savers and borrowers. Special attention is paid to the impact of digital finance on financial inclusion, in particular on the integration of residents of remote areas, socially vulnerable groups and small businesses into the formal financial sector. Based on an analysis of the current Ukrainian experience, the article reveals the role of digital solutions (online banking, NBU BankID, Diia app, the “Power Banking” initiative, the development of Monobank) in ensuring the resilience of the financial system under conditions of full-scale war and mass population displacement. The European integration and institutional dimensions of digitalization are characterized, including the implementation of PSD2 and open banking approaches, the influence of NBU and NSSMC strategies, and the support provided by the EU, the World Bank and IFC. The key risks of digital finance are highlighted, such as growing digital inequality, cyberthreats, data protection issues and lagging regulatory frameworks. It is substantiated that proactive digitalization of the financial sector, under conditions of adaptive regulation, development of financial literacy and strengthening of cyber-resilience, becomes a necessary precondition for competitiveness, inclusive development and post-war recovery of Ukraine’s economy.

Keywords: digitalization of the financial sector, financial technologies (FinTech), financial inclusion, banking sector, efficiency of market processes.

Вступ

Цифровізація фінансового сектору означає впровадження сучасних інформаційних технологій у всі аспекти фінансових послуг – від платежів і кредитування до управління активами та регулювання. Такий процес суттєво трансформує фінансові ринки, зменшуючи транзакційні витрати та інформаційну асиметрію між учасниками ринку. Фінансові технології (FinTech) базуються на використанні інновацій – мобільних платформ, штучного інтелекту, аналізу даних, блокчейну тощо – для автоматизації та оптимізації фінансових операцій [15]. Очікується, що такі інновації підвищать ефективність ринкових процесів шляхом прискорення платежів, здешевлення фінансових послуг і підвищення конкуренції на ринку. Водночас цифровізація фінансів стає ключовим чинником фінансової інклюзії – залучення ширшого кола споживачів і бізнесів до формального фінансового сектора через доступні цифрові сервіси. Особливо актуальним це є для роздрібного ринку, де електронні платежі та мобільний банкінг дозволяють охопити навіть тих клієнтів, які раніше були виключені з традиційних банківських послуг. Сучасні наукові дослідження одноставно підкреслюють, що FinTech-інновації здатні одночасно підвищити ефективність фінансових обмінів і розширити доступ до фінансових послуг [17].

Попри значну кількість досліджень, присвячених фінансовим інноваціям і FinTech-сектору, залишається потреба у цілісному аналізі цифровізації фінансового ринку України в умовах поєднання трьох чинників: повномасштабної війни, структурних реформ та регуляторного наближення до стандартів ЄС. Більшість наявних робіт фокусуються або на технологічних аспектах фінтех-рішень, або на макрофінансовій стабільності, водночас системний вплив цифрових фінансових сервісів на ефективність ринкових процесів і фінансову інклюзію в українських реаліях досліджено фрагментарно. Особливий інтерес становить аналіз того, як цифрові фінансові рішення трансформують поведінку економічних агентів, змінюють структуру конкуренції та перерозподіл

ресурсів між секторами, а також які інституційні передумови потрібні для максимальної реалізації їхнього потенціалу.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні та прикладні аспекти впливу цифровізації фінансового сектору на ефективність ринкових процесів та фінансову інклюзію з урахуванням сучасного українського контексту, позначеного викликами воєнного часу та євроінтеграційними трансформаціями.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

1. Уточнити зміст ключових понять цифровізації фінансового сектору та FinTech.
2. Проаналізувати теоретичні підходи до оцінювання впливу цифрових технологій на ефективність ринкових процесів.
3. Охарактеризувати основні напрями цифрової трансформації фінансових послуг і банківського сектору.
4. Дослідити особливості цифровізації фінансів в Україні в умовах війни та євроінтеграції.
5. Визначити ризики й обмеження цифровізації та окреслити напрями політики для підвищення ефективності ринку й фінансової інклюзії.

Результати

Теоретичний фундамент цифровізації фінансового сектору ґрунтується на понятті фінансових інновацій та їх впливу на функції фінансових посередників. Головна роль фінансових установ – ефективно алокувати ресурси між заощадниками та позичальниками, управляючи ризиками та інформацією. Цифрові технології здатні радикально підвищити цю ефективність, усуваючи традиційні бар'єри. FinTech розглядають як деструктивну інновацію, що покращує обмін фінансовими ресурсами і вирішує інформаційні проблеми через нові платформи та алгоритми [2]. З теоретичного погляду, впровадження фінтех-рішень знижує витрати пошуку та обробки інформації, підвищує прозорість і швидкість угод, що наближає фінансові ринки до умов досконалої конкуренції. Дослідження, проведені в Іспанії, показали, що фінтех стимулює конкуренцію на фінансовому ринку, урівноважуючи ринкову владу традиційних гравців, і тим самим приносить вигоди споживачам та бізнесу [17]. Завдяки цифровим платформам фінансові послуги дедалі більше кастомізуються під потреби клієнтів, що усуває дисбаланси між попитом і пропозицією капіталу та підвищує загальну результативність ринкових процесів.

Цифровізація також сприяє більш раціональному ціноутворенню та зменшенню інформаційної нерівності. Зокрема, впровадження сучасних фінансових технологій пов'язують з підвищенням цінової ефективності та зниженням інформаційної асиметрії на ринках. Наприклад, алгоритмічні платформи кредитування можуть ефективніше оцінювати ризики позичальників, ніж традиційні методи, що веде до справедливіших процентних ставок. У платежах поява FinTech забезпечила здійснення транзакцій у режимі реального часу за мінімальних комісій [15]. У результаті споживачі отримують вигоду у вигляді нижчих витрат та швидшого доступу до послуг, а конкуренція між провайдерами загострюється, змушуючи їх підвищувати продуктивність.

Вагомим теоретичним аспектом є вплив цифровізації на фінансову інклюзивність – залучення до фінансового сектору тих груп, які раніше були недообслуговуваними [19]. Фінансові інновації розглядаються як інструмент розширення доступу: за рахунок мобільних застосунків, цифрових гаманців і онлайн-банкінгу фінансові послуги стають доступнішими для віддалених регіонів та соціально вразливих верств населення. У науковій літературі підкреслюється, що фінтех є ключовим елементом сучасних бізнес-моделей як для фінансових посередників, так і для клієнтів, відкриваючи нові можливості на ринку та стимулюючи появу нових продуктів і сервісів [15]. Відповідно до концепції інформаційної економіки, більша залученість учасників у фінансові відносини сприяє кращому розподілу ресурсів у економіці, тобто підвищує загальну ефективність ринкових процесів.

Водночас теорія вказує й на потенційні ризики та обмеження цифровізації фінансів. Надмірна регуляторна зарегульованість фінансового сектора історично обґрунтовувалася потребою в

стабільності, проте нині вона може стримувати інновації та конкуренцію. FinTech формує нові виклики для регуляторів щодо підтримання збалансованого поєднання інноваційного розвитку та контрольованого рівня ризиків. Наприклад, поширення цифрових платформ може призвести до концентрації ринкової влади у великих технологічних фірм (BigTech), або ж до появи нових типів ризиків (волатильність криптоактивів, алгоритмічні збої тощо) [17]. Таким чином, теоретичні засади цифровізації фінансів акцентують на необхідності адаптивного регулювання – впровадження регуляторних “пісочниць”, технологічно нейтральних вимог та орієнтації на регулювання фінансових послуг за видами діяльності, а не за типом установи. Такі принципи вже відображено у політиках розвинених країн та міжнародних організацій, зокрема ОЕСР та ЄС [7].

Банківський сектор є ядром фінансової системи, і цифровізація докорінно змінює його бізнес-моделі, особливо в роздрібному сегменті. Традиційно банки надавали послуги через фізичні відділення, з високими операційними витратами та обмеженою гнучкістю продуктів. Сьогодні ж масове впровадження онлайн-банкінгу, мобільних застосунків та дистанційного обслуговування дозволило банкам автоматизувати цілу низку процесів – від платежів до кредитного скорингу – тим самим підвищуючи операційну ефективність і знижуючи витрати. Фінансові технології у банках охоплюють широкий спектр інновацій: від систем миттєвих платежів і цифрових валют до відкритого банкінгу (обміну даними через API) та штучного інтелекту в обслуговуванні клієнтів [15]. У результаті з’явилися нові фінансові продукти й сервіси, а якість обслуговування клієнтів суттєво зросла завдяки швидкості та персоналізації.

На роздрібному ринку фінансові інновації породили феномен необанків – повністю цифрових банків без фізичних відділень. Яскравим прикладом є український Monobank, який з моменту свого заснування швидко перетворився на найбільшого необанка країни та одного з лідерів роздрібного банкінгу. Станом на 2025 рік Monobank обслуговує близько 10 мільйонів клієнтів і фактично став другим за розміром роздрібним банком України [18]. Такий необанк пропонує повний спектр банківських послуг через зручний мобільний застосунок: відкриття рахунків за кілька хвилин, перекази та платежі, доступ до кредитів, кешбек-програми – усе без відвідування відділень. Успіх Monobank продемонстрував, як фінтех-рішення можуть революціонізувати традиційну банківську модель, зробивши акцент на клієнтському досвіді, швидкості та простоті використання. Більше того, цифрова інфраструктура Monobank виходить за рамки споживчих послуг: платформа дозволяє десяткам тисяч малих підприємств приймати безготівкові платежі та користуватися фінансовими інструментами для бізнесу [8]. Така інтеграція роздрібних і МСБ-сервісів формує навколо банку цілісну цифрову екосистему, що підвищує ефективність ринкових процесів через оптимізацію взаємодії між споживачами та бізнесом.

Цифровізація банківської діяльності підвищує конкурентний тиск у галузі. Нові гравці – фінтех-стартапи, платіжні сервіси, небанківські кредитори – відвойовують частку ринку у традиційних банків завдяки інноваційності та гнучкості. Такі зміни змушують класичні банки переглядати свої підходи, впроваджувати нові технології та підвищувати продуктивність. Дослідження МВФ 2023 року свідчить, що зростання присутності фінтех-фірм негативно впливає на рентабельність традиційних банків, зокрема скорочуючи їх процентні доходи та підвищуючи операційні витрати [9]. Іншими словами, фінтех конкурує з банками, знижуючи їхні маржі через конкуренцію. Однак у довгостроковій перспективі це стимулює банки до інновацій та партнерства з фінтехами. Деякі великі банки почали співпрацю з фінтех-платформами (наприклад, використовуючи P2P-кредитні майданчики для розширення кредитування), що навіть дозволило їм отримувати нові непроцентні доходи [1]. Отже, цифровізація активізує процес креативного руйнування в банківському секторі: менш ефективні моделі витісняються більш ефективними, що в кінцевому рахунку підвищує загальну ефективність фінансового ринку. Важливо, щоб регулятори підтримували цю трансформацію, оновлюючи правила під нові моделі (наприклад, впроваджуючи режими відкритого банкінгу та платежів). У ЄС ще з 2018 року діє Директива PSD2, яка зобов’язала банки відкривати API для фінтех-компаній, стимулюючи конкуренцію та появу нових послуг.

Україна також імплементує ці підходи: стратегія НБУ з розвитку фінтех до 2025 року передбачала запуск середовища відкритого банкінгу та регуляторної пісочниці для інновацій [16]. Такий курс забезпечує модернізацію банківської системи, орієнтовану на інновації та клієнтоцентрованість.

Варто зауважити, що цифрова трансформація банків супроводжується зниженням витрат для споживачів і підвищенням прозорості ринку. Сучасні фінтех-рішення дозволяють здійснювати платежі в режимі онлайн за лічені секунди та з мінімальними комісіями, чого раніше не могли забезпечити традиційні механізми. Покупці товарів і послуг отримують вигоду у вигляді нижчих цін (адже торговці економлять на банківських зборах) та більшої зручності. Дослідники відзначають, що розвиток фінтех призводить до появи нових можливостей як для індивідуальних споживачів, так і для малого бізнесу щодо доступу до фінансів [15]. Відбувається диверсифікація бізнес-моделей: поряд із класичним банкінгом з'являються платформи альтернативного кредитування, маркетплейси фінансових продуктів, краудфандингові майданчики, що конкурують з банками у сегментах, де ті були менш ефективними [21]. У відповідь банки все частіше самі створюють аналогічні цифрові рішення або інвестують у фінтех-стартапи, аби не втратити клієнтів. Зрештою, виграє фінальна ланка – споживачі, адже конкуренція знижує ціни та покращує якість послуг.

Одним з найважливіших соціально-економічних ефектів цифровізації фінансів є розширення фінансової інклюзії. Цифрова фінансова інклюзія означає, що якомога ширші верстви населення отримують доступ до фінансових продуктів (рахунків, платежів, кредитів, заощаджень, страхування) через зручні цифрові канали. Світовий досвід демонструє вражаючі успіхи у цій сфері: наприклад, впровадження біометричної системи ідентифікації для платежів (UPI) в Індії спричинило 10-кратне зростання обсягів цифрових транзакцій [21]. У Кенії мобільний сервіс M-Pesa свого часу інтегрував у фінансову систему мільйони необслуговуваних раніше людей, надавши їм можливість безпечно зберігати і пересилати гроші через телефон [11]. Такі приклади показують, що інновації у платежах та мікрофінансуванні можуть суттєво скоротити розрив між “банківськими” та “небанківськими” прошарками суспільства.

Фінтех-продукти орієнтовані на масового користувача за рахунок простоти та доступності. Мобільні банківські застосунки та електронні гаманці забезпечують можливість відкривати рахунки й здійснювати операції цілодобово з будь-якої локації з доступом до інтернету. Особливу цінність така функціональність має для мешканців сільських територій і невеликих міст, де відділення банків часто відсутні. Завдяки цифровим інструментам банки та інші фінустанови тепер можуть надавати послуги дистанційно – фактично “приходячи” до клієнта через його смартфон. Для України цей аспект є критичним, адже фінансова інфраструктура на селі традиційно розвинена слабо. Згідно з дослідженнями, впровадження фінтех-рішень дає змогу обслуговувати віддалені регіони без значних капіталовкладень у фізичну мережу, що підвищує географічну інклюзивність фінансових послуг [15]. Окрім того, цифрові платформи відкривають нові можливості для малого і середнього бізнесу: онлайн-кредитування, P2P-позики та краудфандинг забезпечують МСБ доступ до фінансування там, де традиційні банки обмежували кредитування через ризики або витрати. Такі інструменти підтримують підприємництво та економічну активність, роблячи ринкові процеси більш динамічними.

Суттєвим компонентом фінансової інклюзії є фінансова грамотність та довіра до нових сервісів. Цифровізація сама по собі не гарантує, що всі групи населення почнуть користуватися фінансовими послугами. Необхідно, щоб користувачі розуміли вигоди та ризики, вміли користуватися технологіями і довіряли їм. У цьому контексті держава та регулятори мають приділяти увагу програмам підвищення фінансової грамотності та захисту прав споживачів. В Україні, наприклад, НБУ в рамках стратегії фінансової інклюзії реалізує проекти з підвищення фінансової обізнаності населення та формування довіри до фінансових інновацій [16]. Міжнародні організації (Світовий банк, OECD) теж розробляють керівництва щодо відповідального впровадження цифрових фінансів, аби нікого “не залишити осторонь” фінансової системи [20].

Окремо слід зазначити проблему цифрової нерівності. Не всі громадяни мають рівний доступ до сучасних технологій – комусь бракує смартфона або стабільного інтернет-з'єднання, хтось не володіє достатніми цифровими навичками. Такі дії створюють ризик, що частина населення залишиться виключеною навіть у добу цифрового банкінгу. Експерти застерігають, що фінтех може посилити соціальну нерівність, якщо не вжити заходів для розширення доступу до інтернету та гаджетів [21]. Тому поряд із розвитком фінтех-галузі мають іти ініціативи держави з покращення цифрової інфраструктури і навчання населення. Важливо забезпечити, щоб диджиталізація фінансів стала інклюзивною, а не елітарною. Крім того, зі зростанням цифрових сервісів зростають і виклики кібербезпеки та приватності: шахрайство, витоки даних, кіберзлочини можуть підірвати довіру населення. Наукові роботи акцентують, що серед головних недоліків поширення фінтех – загрози кібербезпеці, проблеми конфіденційності даних та відставання регуляторних норм [6]. Для мінімізації цих ризиків потрібні сучасні регуляторні механізми і нормативно-правові акти, що встановлюють вимоги до захисту даних, а також системи нагляду за кібервирішеннями. Отже, цифрова фінансова інклюзія має дві сторони: з одного боку, вона незаперечно розширює доступність фінансів і покращує функціонування ринків (адже більше учасників – більший ринок та вища конкуренція), з іншого – потребує узгоджених зусиль щодо подолання цифрового розриву та забезпечення безпеки користувачів.

В Україні процес цифровізації фінансів набув стратегічного значення, особливо в останні роки, що позначені одночасно інтенсивними реформами, євроінтеграційними прагненнями та безпрецедентними викликами воєнного часу. До війни український фінансовий сектор вже рухався в напрямку диджиталізації. У 2020 році НБУ затвердив Стратегію розвитку фінтех до 2025 року – дорожню карту створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими рішеннями та доступними цифровими сервісами [4]. Така стратегія виокремила ключові пріоритети: запуск регуляторної “пісочниці” для тестування інновацій, підвищення фінансової грамотності та інклюзії населення, а також розвиток відкритого банкінгу. Паралельно НБУ впроваджував низку цифрових проєктів – дистанційну ідентифікацію і верифікацію клієнтів, інтеграцію європейської платіжної директиви PSD2, перехід на цілодобовий режим роботи СЕП (Системи електронних платежів) та посилення кібербезпеки [16]. Усі ці кроки були спрямовані на модернізацію фінансової інфраструктури, підвищення її ефективності та сумісність з європейськими стандартами. На початку 2023 року, врахувавши досягнення та нові виклики, регулятори презентували оновлену Стратегію розвитку фінансового сектора, яка інтегрувала цілі фінтех-стратегії у ширший план реформ.

Війна, розв'язана Росією в 2022 році, стала найсуворішим випробуванням для фінансової системи України, але водночас підтвердила важливість цифрової стійкості. Завдяки високому рівню диджиталізації, банківський сектор і платіжна інфраструктура продовжили функціонувати навіть за умов бойових дій і масових переміщень населення. НБУ оперативно активував плани безперервної діяльності: з перших днів вторгнення було рекомендовано максимально переходити на безготівкові розрахунки, аби зменшити панічний попит на готівку [12]. Регулятор зняв будь-які обмеження на безготівкові платежі, хоча встановив ліміт на зняття готівки (100 тис. грн) для збереження грошового обігу. Важливим рішенням стала постанова НБУ, що дозволила українським банкам використовувати хмарні сервіси зберігання даних за кордоном (в ЄС, Великій Британії, США, Канаді) – на випадок фізичного знищення дата-центрів в Україні [12]. Такі кроки гарантували збереження критичної інформації і швидке відновлення операцій навіть при пошкодженні інфраструктури. Як наслідок, попри обстріли та блекаути, українці продовжували активно здійснювати безготівкові платежі протягом 2022 року. За даними НБУ, у травні–грудні 2022 кількість безготівкових транзакцій зросла на 4,1%, а обсяг – на 56,9% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Частка безготівкових операцій із картками до кінця 2022 року досягла 69% від загального обсягу (проти 60% роком раніше), а за кількістю транзакцій – майже 93% (проти 90%) [12]. Зазначені цифри свідчать про прискорену демонетизацію економіки під час війни – громадяни масово переходили на карткові та

електронні платежі, що підтримало безперервність торгівлі й розрахунків навіть у найскладніших умовах.

Для забезпечення фінансової стабільності та доступності послуг у період блекаутів, НБУ спільно з банками реалізував ініціативу «Power Banking» – мережу з понад 2300 банківських відділень по країні, обладнаних резервним живленням і зв'язком, які здатні працювати автономно [12]. Хоча ця мережа – фізична, її запуск показує, як інноваційні підходи (резервування, децентралізація) підсилюють стійкість фінансової системи. Одночасно банки нарощували дистанційні сервіси: різко зросла потреба в інструментах віддаленої ідентифікації клієнтів. Найбільша публічна система BankID НБУ забезпечувала мільйонам українців доступ до державних і фінансових послуг онлайн в умовах воєнного стану. Через BankID громадяни входили до застосунку «Дія» та інших порталів, отримували цифрові документи, подавали заявки на виплати для переселенців тощо. Також BankID дозволив дистанційно відкривати банківські рахунки тим, хто був змушений виїхати або чиї банки не працювали на окупованих територіях [5]. Наведений приклад демонструє критичну роль цифрових рішень у підтримці фінансової інклюзії та сервісності під час кризи: громадяни, незалежно від місця перебування, могли ідентифікуватися і отримати необхідні послуги, що допомагало їм відновлювати економічну активність навіть у стані переміщення.

Важливим фактором успіху української фінансової цифровізації є сприяння міжнародних партнерів і гармонізація з нормами ЄС. Україна, попри війну, впевнено рухається до регуляторного наближення з Євросоюзом у сфері фінансових ринків. Війна виявила слабкі місця українського фінансового середовища – застаріле законодавство, обмежені інституційні спроможності, неповну відповідність стандартам ЄС – що заважають мобілізувати фінанси для відбудови країни. У відповідь ЄС та інші донори інвестують у довгострокові реформи. Зокрема, у 2023 році стартував проект ЄС з підтримки регуляторної конвергенції – приведення українських правил у відповідність до норм ЄС і міжнародних стандартів у сферах інвестицій, капітальних ринків, пенсій тощо [10]. Мета – створити стійкий, захищений та ефективний фінансовий сектор, спроможний задовольнити потреби повоєнного відновлення. Серед пріоритетів – зміцнення інституційної спроможності НБУ та НКЦПФР, гармонізація регулювання з практиками ЄС, реформи у сфері захисту прав споживачів, фінансової грамотності та сталого фінансування. Очікується, що такі зміни підвищать довіру інвесторів, полегшать доступ українських компаній до міжнародного капіталу та водночас поліпшать фінансову інклюзію в країні [3].

Міжнародні фінансові організації також підтримують цифрову трансформацію. IFC (Міжнародна фінансова корпорація) у жовтні 2024 року уклала з НБУ угоди для розвитку цифрових фінансових послуг і вирішення проблеми проблемних кредитів задля прискорення економічного відновлення України [14]. У рамках цієї співпраці особливий акцент зроблено на стимулюванні фінтех-інновацій: йдеться про впровадження відкритих API для передачі фінансових даних третім сторонам, розвиток агентського банкінгу, запуск нових сервісів у межах регуляторної пісочниці та заохочення бізнесу переходити на безготівкові операції. Такі ініціативи мають на меті підвищити конкуренцію на фінансовому ринку, поліпшити якість фінпослуг, розширити частку безготівкової економіки і наблизити Україну до європейських норм. Важливо, що цифровізація розглядається не ізольовано, а як складова комплексної стратегії відновлення: паралельно реформується правове поле для роботи з проблемними боргами (створюються компанії з управління активами – ARCs), зменшується частка держави в банківському секторі, удосконалюється нагляд – усе це доповнює один одного для підвищення стійкості фінансової системи [14]. Представники IFC наголошують, що впровадження цифрових послуг поряд з іншими реформами сприятиме створенню більш інклюзивного та сталого фінансового сектора – критичного для відбудови економіки.

Не менш показовим є визнання українських цифрових рішень на міжнародному рівні. Європейські партнери вже зараз інтегрують деякі українські досягнення: так, ЄС та ряд країн прийняли українські цифрові документи в застосунку «Дія» як дійсні, що спрощує ідентифікацію українців за кордоном. Україна, своєю чергою, переймає досвід лідерів цифрового врядування

(Естонії тощо) у побудові інноваційних державних і фінансових сервісів [13]. У квітні 2023 року НБУ успішно запустив оновлену Систему електронних платежів (СЕП) на базі міжнародного стандарту ISO 20022 у режимі 24/7, що стало однією з найбільших модернізацій фінансової інфраструктури за час незалежності [12]. Перехід на цей стандарт і цілодобову роботу суттєво підвищує сумісність українських платежів із європейським простором (SEPA) та закладає основу для подальшого впровадження миттєвих платежів. Така інтеграція євростандартів є частиною виконання Україною вимог для майбутнього членства в ЄС і водночас безпосередньо підвищує ефективність ринкових процесів всередині країни (прискорює оборот коштів, знижує операційні ризики, покращує сервіс для бізнесу і громадян).

Підсумовуючи, український фінансовий сектор, попри війну, демонструє стрімкий перехід у цифрову епоху. Такий поступ підтримує життєздатність економіки, оскільки забезпечує стабільність платіжних операцій, кредитування та клієнтського обслуговування під час кризових обставин, водночас формуючи основу для результативного повоєнного відновлення й подальшого економічного зростання. Цифровізація виступає каталізатором змін – від очищення банківського сектору до приходу іноземних інвестицій – і невід’ємною умовою інтеграції у європейський фінансовий простір. Водночас цей процес потребує продовження реформ: оновлення нормативної бази у відповідності до європейських правил, розвитку кіберстійкості, збереження конкуренції та підтримки інновацій. Тільки за цих умов цифрова трансформація фінансів максимально реалізує свій потенціал для підвищення ефективності ринкових процесів в Україні.

Висновки

Цифровізація фінансового сектору кардинально змінює механізми функціонування ринків, роблячи їх більш гнучкими, прозорими та інклюзивними. Проведений аналіз теоретичних та практичних аспектів показує, що впровадження фінансових технологій підвищує ефективність ринкових процесів за рахунок прискорення транзакцій, зниження витрат та розширення доступу до фінансових ресурсів. FinTech-рішення дозволяють кастомізувати фінансові продукти під потреби користувачів, усуваючи багато традиційних неефективностей і посилюючи конкуренцію як серед постачальників послуг, так і між споживачами капіталу. Крім того, цифрові фінанси виступають потужним чинником соціально-економічного розвитку: за допомогою мобільного банкінгу, електронних платежів та онлайн-кредитування мільйони людей і тисячі підприємств отримують доступ до фінансових можливостей, яких раніше були позбавлені. Фінансова інклюзія розширюється, а разом з нею і глибина фінансового ринку, що позитивно впливає на інвестиційну активність та зростання економіки.

Сучасний український досвід підтверджує як переваги, так і виклики цифровізації фінансів. З одного боку, розвиток фінтех в Україні забезпечив безпрецедентну стійкість фінансової системи в умовах війни: високий рівень диджиталізації дозволив зберегти безперервність платежів, банківських послуг та державної підтримки громадян навіть за надзвичайних обставин. Швидка адаптація населення до безготівкових розрахунків, успіхи необанків на кшталт Monobank та впровадження проєктів на кшталт «Дія» продемонстрували, що український фінансовий сектор спроможний до інновацій і здатен генерувати рішення світового рівня. З іншого боку, цифровізація висвітлила проблемні зони: нерівномірність доступу (цифровий розрив між містом і селом, молоддю і старшим поколінням), загрози кібербезпеці, необхідність модернізації регуляторної бази. Автор цієї роботи підтримує позицію, що вирішення зазначених проблем є критично важливим для успішної цифрової трансформації. Необхідно продовжити політику, спрямовану на захист споживачів і підвищення довіри до цифрових фінансових сервісів – шляхом удосконалення нормативних актів, впровадження найкращих практик ЄС (PSD2, відкритий банкінг, захист даних тощо) та міжнародних стандартів. Паралельно мають реалізовуватися програми підвищення фінансової грамотності і доступності інтернету, щоб всі верстви населення могли скористатися перевагами фінтех-інновацій.

Підсумовуючи, цифровізація фінансового сектору виступає потужним рушієм підвищення ефективності ринкових процесів та інклюзивного розвитку. Для України, яка переживає одночасно виклики війни і можливості євроінтеграції, цифрові фінанси стали невід’ємним елементом стратегії виживання та відновлення. Наголошує, що активне впровадження фінансових технологій за умови належного регулювання і підтримки є запорукою конкурентоспроможності та стійкого зростання української економіки. Фактично, ігнорувати цифрову трансформацію – означає консервувати неефективність і відставання. Натомість проактивна цифровізація фінансового сектору, орієнтована на широке залучення та захист учасників ринку, дає змогу побудувати сучасну фінансову систему, здатну забезпечувати потреби суспільства і бізнесу швидко, якісно та надійно. Такий підхід виступає ключовим чинником підвищення ефективності ринкових процесів у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Гуменюк, А. В. (2023). Фінтех-технології як чинник трансформації банківських бізнес-моделей. *БізнесІнформ*, 5, 120–126. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-120-126>
2. Гуцуляк, А. І. (2025). Інноваційні технології в управлінні фінансовими інструментами. https://www.wunu.edu.ua/svr/disertacia/Hutsuliak/Dis_Hutsuliak.pdf
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. (2023). *Стратегія розвитку ринків капіталу України 2023–2025*. <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/strategy-2025.pdf>
4. Національний банк України. (2020, 9 липня). Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp>
5. Національний банк України. (2022). *BankID НБУ під час війни: розвиток системи та нові можливості*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankid-nbu-pid-chas-viyni>
6. Онищенко, С. В. (2023). Регуляторне забезпечення розвитку фінтеху в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка та держава*, 10, 32–38. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2023.10.32>
7. Хіцян, Д. В. (2024). Інноваційні технології у фінансовій сфері: узагальнення світового досвіду. *БізнесІнформ*, (8), 189–195. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-189-195>
8. Шульга, І. В. (2024). Розвиток фінансових послуг для МСП на основі цифрових платформ. *Економіка та держава*, 2, 47–52. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2024.2.47>
9. Ben Naceur, S., Candelon, B., Elekdag, S., & Emrullahu, D. (2023). *Is FinTech eating the bank's lunch?* (IMF Working Paper No. 23/239). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2023/english/wp2023239-print-pdf.pdf>
10. DAI. (n.d.). *Ukraine—Further regulatory approximation with EU legislation and international standards in financial markets*. Retrieved December 2, 2025, from <https://www.dai.com/our-work/projects/ukraine-further-regulatory-approximation-with-eu-legislation-and-international-standards-in-financial-markets>
11. Diouf, A., Carreras, M., & Santoro, F. (2024). *Taxing Mobile Money in Kenya: Impact on Financial Inclusion* (ICTD Research in Brief 114). Institute of Development Studies. <https://doi.org/10.19088/ICTD.2024.039>
12. European Payments Council. (2023, July 28). Payments in wartime: The story of the National Bank of Ukraine. <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/news-insights/insight/payments-wartime-story-national-bank-ukraine>
13. Ingram, G., & Vora, P. (2024, January 30). Ukraine: Digital resilience in a time of war. *Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/articles/ukraine-digital-resilience-in-a-time-of-war/> Brookings
14. International Finance Corporation. (2024, October 28). *IFC and National Bank of Ukraine strengthen partnership to boost financial sector resilience, support SMEs access to finance*.

- <https://www.ifc.org/en/pressroom/2024/ifc-and-national-bank-of-ukraine-strengthen-partnership-to-boost-financial-sector-resilience-support-smes-access-to-finance>
15. Iorgachova, M. I., & Kovalova, V. V. (2025). Financial technologies in the development of banking activities in Ukraine's financial market. *Economic Forum*, 15(1), 8–24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14403552>
 16. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Fintech development in Ukraine*. Retrieved December 2, 2025, from <https://bank.gov.ua/en/about/develop-strategy/fintech2025>
 17. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Session I: Competition, fintechs, and open banking – Contribution from Spain* (DAF/COMP/LACCF(2024)4). Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Competition Committee, Latin American and Caribbean Competition Forum. [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/LACCF\(2024\)4/en/pdf one.oecd.org](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/LACCF(2024)4/en/pdf_one.oecd.org)
 18. Prabhu, A. (2025, October 7). Meet Ukraine's first fintech unicorn Monobank valued at \$1B with backing from US investors. *Tech Funding News*. <https://techfundingnews.com/meet-ukraines-first-fintech-unicorn-monobank-valued-at-1b-with-backing-from-us-investors/>
 19. Visiahin, O. (2025). цифрові вектори розвитку фінансового ринку України. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(16), 153-162. <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/download/447/351/>
 20. World Bank. (2023). *Responsible Digital Finance Guidelines*. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/publication/responsible-digital-finance-guidelines>
 21. Zhytar, M. (2024). Fintech market in Ukraine: Features, ways and prospects of development. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 1(13), 4–12. <https://doi.org/10.32750/2024-0101>